

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การใช้มาตรการด้านราคาเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกเกิดขึ้นหลังจากการขยายตัวของการปฏิวัติเขียวที่ทำให้มีข้าวพันธุ์ใหม่ไฉไลเกิดขึ้น พร้อมกับการปลูกข้าวได้ทุกฤดูกาลโดยเฉพาะในพื้นที่ชลประทาน ส่งผลต่อการขยายตัวของอุปทานผลผลิตข้าวเปลือกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเกษตรกรในพื้นที่ชลประทานปลูกข้าวได้มากกว่าหนึ่งครั้งในรอบปี ทำให้ราคาข้าวตกต่ำลงอย่างมาก ภาวะตกต่ำของราคาข้าวโดยเฉพาะในช่วงเวลาเก็บเกี่ยว ซึ่งเกษตรกรที่ขาดแคลนเงินทุน จำต้องเร่งขายข้าวทันทีภายหลังการเก็บเกี่ยว ทำให้รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงกลไกราคาในตลาดข้าวเปลือก เพื่อยกระดับราคาให้สูงขึ้น ในช่วงระหว่างปี 2519-2523 รัฐใช้มาตรการพยุงราคาโดยให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกเพื่อพยุงราคาไม่ให้ตกต่ำจนเกินไป นับจากปีการผลิต 2524/25 เป็นต้นมา รัฐปรับรูปแบบของโครงการพยุงราคาข้าวมาเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อจูงใจให้เกษตรกรชะลอการขายข้าวในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยวและลดอุปทานข้าวที่ออกสู่ตลาด โครงการรับจำนำข้าวเปลือกในระยะเริ่มแรกเป็นโครงการเสริมและเป็นโครงการขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่ต้องการใช้เงินในต้นฤดูเก็บเกี่ยว นำข้าวมาจำนำไว้เป็นหลักประกันและเพื่อลดอุปทานข้าวที่จะเข้าสู่ตลาด ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจำนวนมากได้ชะลอตัวลง โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี 2544 ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของโครงการรับจำนำใบประทวนต่อเนื่องมาจนถึงปีการผลิต 2551/2552

ในปี 2552 โครงการประกันรายได้เกษตรกรซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่ได้ปรับเปลี่ยนมาตรการความช่วยเหลือเกษตรกรกรณีราคาผลผลิตตกต่ำ จากการใช้มาตรการแทรกแซงราคาของโครงการรับจำนำมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกร เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้เหมาะสม และสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรโดยไม่บิดเบือนกลไกการตลาด มุ่งให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากโครงการโดยตรงและทั่วถึง ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ปีการผลิต 2552/53 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรกรณีจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในราคาไม่คุ้มกับการลงทุน และให้เกษตรกรมีกำไรในการประกอบอาชีพการเกษตร สามารถยึดเป็นอาชีพหลักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยให้ออกาสเกษตรกรทุกรายมีโอกาสเข้าร่วมโครงการได้มากที่สุด ลดปัญหาการสวมสิทธิ์จากผลผลิตของประเทศเพื่อนบ้านและไม่เป็นภาระ

กับการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลจะจ่ายเงินชดเชยส่วนต่างของราคาให้แก่เกษตรกรเฉพาะกรณีที่เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตได้ต่ำกว่าราคาเกณฑ์กลางอ้างอิงที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดในแต่ละช่วงเท่านั้น เกษตรกรทุกรายจึงมีรายได้สูงกว่า หรือไม่ต่ำกว่าราคาเกณฑ์กลางอ้างอิงที่กำหนด ขณะที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินงบประมาณในช่วงที่ราคาผลผลิตสูงกว่าราคาเกณฑ์กลางอ้างอิง นอกจากนี้ยังช่วยให้กลไกการค้าตามระบบปกติดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และมีการแข่งขันกันอย่างเสรี ทั้งนี้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร 2554 : 1-1)

กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมีเจ้าหน้าที่ถึงระดับตำบล ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมเพื่อรับรองการผลิตของเกษตรกรร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบระดับตำบลจากนายอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล และเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมประชาคม หลังจากประชาคมเสร็จจะมีการดำเนินการสุ่มตรวจแปลงนาร้อยละ 10 เพื่อตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงออกใบรับรองผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรการปลูกข้าว โครงการประกันรายได้เกษตรกร (ทพศ.1/3) ให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปทำสัญญากับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรต่อไป

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 38,574 ไร่ โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 800 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก ได้แก่ สุพรรณบุรี 1 ปทุมธานี 1 พิษณุโลก 2 และ กข.31 เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มักประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ อีกทั้งยังประสบปัญหาโรคแมลงระบาดและอุทกภัยอีกด้วย (สำนักงานเกษตรจังหวัดอ่างทอง 2554: 4-10)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกรเกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกร เกษตรกรมีความเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือ การชี้แจงรายละเอียดและประชาสัมพันธ์โครงการของเจ้าหน้าที่ยังพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน สะท้อนปัญหาความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการ

ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติงานและการประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินโครงการต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายมาตรการช่วยเหลือให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริงและยุติธรรม

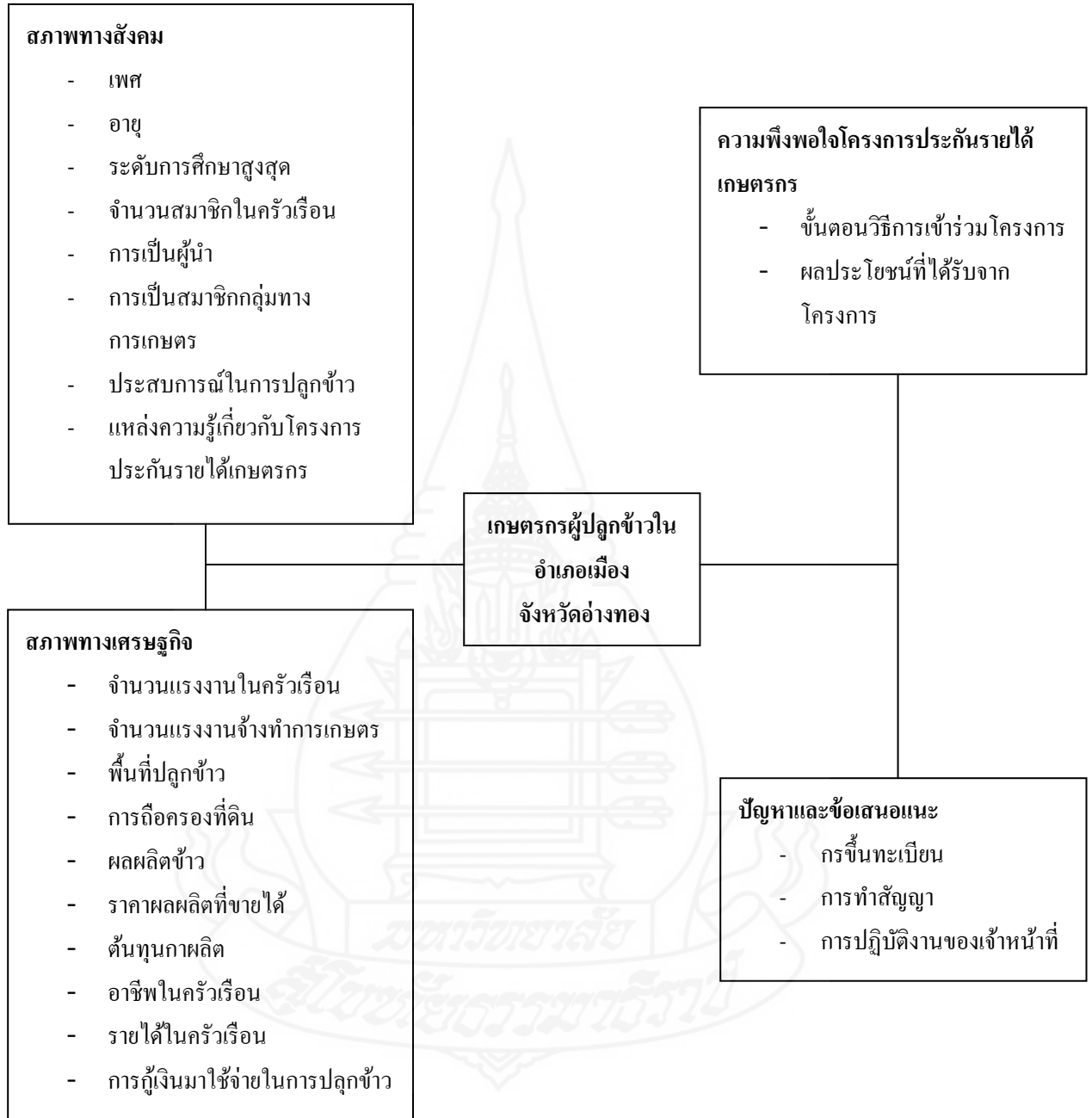
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้

เกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ตามโครงการประกันรายได้เกษตรกร เฉพาะเจาะจงพืชเศรษฐกิจที่ผลิตมากในเขตนี้ คือ ข้าวเปลือกเจ้า โดยประชากรที่สุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี 2553/54 รอบที่ 2 ที่เข้าร่วมโครงการประกันรายได้เกษตรกร จำนวน 140 ราย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา ดังนี้

5.1 ความพึงพอใจ หมายถึง ความพอใจ ความประทับใจ และความรู้สึกที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการเข้าร่วมโครงการและผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการประกันรายได้เกษตรกร โดยให้น้ำหนักคะแนนความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามเทคนิคการวัดของลิเคิร์ท (Likert technique) จากมากที่สุดถึง น้อยที่สุด

5.2 โครงการประกันรายได้เกษตรกร หมายถึง มาตรการความช่วยเหลือเกษตรกรของรัฐเพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้รับราคาข้าวเปลือกที่สูงขึ้น เป็นการใช้กลไกตลาดในการสร้างเสถียรภาพราคาในระยะยาวและมีความยั่งยืน ลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกร ในการวิจัยครั้งนี้จะหมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวที่เข้าร่วมโครงการ

5.3 เกษตรกรผู้ปลูกข้าว หมายถึง เกษตรกรที่ทำนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ในฤดูกาลผลิตปี 2553/54 (ปลูกระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 - 30 เมษายน 2554)

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการพิจารณาวางแผนการดำเนินงาน โครงการมาตรการความช่วยเหลือเกษตรกรด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรมให้เห็นเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

6.2 เพื่อเป็นข้อมูลพิจารณาประกอบการส่งเสริมและพัฒนานโยบายความช่วยเหลือด้านการเกษตรสำหรับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

